

Geliş Tarihi: 01.04.2019
Kabul Tarihi: 10.04.2019

KİTAP TANITMA TÜRK OCAKLARI UMUMİ KÂTİBİ DR. FETHİ ERDEN'İN OCAK HÂTİRALARI

Dr. Öğr. Üyesi Gökmen KILIÇOĞLU*

*Doç. Dr. Celil Bozkurt, **Türk Ocakları Umumi Kâtibi Dr. Fethi Erden'in Ocak Hâtıraları**, Altınordu Yayınları, 14 cm x 21 cm, 1. Baskı, Karton Kapak, Kitap Kağıdı, 144 sayfa, resimli, ISBN: 978-605-202-88-34, Ankara 2019.*

Hatırat tutma hele de bunları yayınlama geleneğimiz Batılılar dikkate alındığında çok zayıftır. Her ne kadar öznel veriler içerse de hatırat sahibinin yaşadığı dönem hakkında önemli bilgiler edinilebilecek, akademik ve tarihi çalışmalarda fark edilmesi veya önemsenmesi mümkün olmayan birçok detay bu hatıratlardan öğrenilebilecektir. Hatıratlardan sadece anılarını yazan hakkında değil, ilişki içerisinde olduğu insanlar, çalıştığı kurumlar, toplumsal hayat gibi konularda da bilgi sahibi olabiliriz. Özellikle yakın dönemlerde yaşayanların hatıratlarıyla karşılaştırmalar yaparak ilginç bulgulara ulaşabiliriz. Türk tarihinde önemli görevler üstlenmiş kişilerin çoğunun hatıratlarının olmaması büyük bir kayıptır.

Kurumlarımızın fırtınalı siyasi hayatımız içerisinde zaman zaman kesintiye uğraması, bunların arşivlerine ulaşmayı da güçleştirmektedir. Ayrıca özellikle kuruluş aşamasında veya karar alma süreçlerinde yaşananları resmi belgeler üzerinden anlamak mümkün değildir. Bu bağlamda da hatıratlar öne çıkmaktadır.

Türk Ocakları, siyasi ve toplumsal tarihimizin önemli kurumlarından birisidir. Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde kurulmuş olan Türk Ocakları, insanımıza milli şuur vermek, ulusal kimliğini ortaya koymak ülküsünün öncülüğünü ve bayraktarlığını yapmıştır. Askeri tıbbiye öğrencilerinin Türk aydınlarına yazdıkları bir mektupla ateşlenen bu meşale hem Osmanlı hem de Cumhuriyet dönemlerinde milletimizi aydınlatmaya devam etmektedir. İkinci

* Düzce Üniversitesi Akçakoca Bey Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in kurulmasına birçok süreçte rol alan bu kurum Türk Milliyetçiliği'nin şekillenmesinde de öncü bir rol üstlenmiştir.

Türk Ocakları bir gençlik hareketi olarak doğmuş, bir aydın hareketi olarak gelişmiş ve toplumsal bir harekete dönmüştür. Bu süreç içerisinde Dr. Fuat Sabit, Mehmed Emin Yurdakul, Yusuf Akçura, Ahmed Ağaoğlu, Hamdullah Suphi, Ziya Gökalp, Halide Edip Adıvar gibi birçok ismin katkıları olmuştur. Öğrencilik yıllarından başlayarak Türk Ocakları'na hizmet eden bir isim de Dr. Fethi Erden'dir. Erden, Türk Ocakları'nın hemen tüm evrelerinin şahidi olmuş, yürüttüğü görevler hasebiyle yaşananları görmüş, Celil Bozkurt'un belirttiği gibi adeta kurumun "kara kutusu" haline gelmiştir. İşte acı olan böyle bir kara kutunun anılarının tamamına sahip olmamamızdır. Erden'in hatıratı bizim için hem Türk Ocakları hem Türk siyasi hayatı hakkında bir hazine değeri taşıyacaktı. Allahtan Erden Türk Ocakları'nın resmi yayın organı olan *Türk Yurdu* dergisinde zaman zaman çeşitli anılarını kaleme almıştır. Ancak değişik tarih ve sayılarda bulunan bu yazılar daha önce biraraya getirilmemiştir. Dağınık haldeki bu yazılardan istifade etmeyi bir anlamda şansa bırakan bu durum, Doç. Dr. Celil Bozkurt'un kıymetli çabaları ile değişti. Bozkurt, Erden'in *Türk Yurdu* dergisinde yayınlanan bu anılarını ve bu dergide yer alan Erden'in ölümü ardından yazılanları derleyerek kitaplaştırmıştır.

"*Türk Ocağı'nda ufku ötesine geçenlere, Dr. Fethi Erden'in şahsında Türk Ocağı'nun fikir işçilerine*" ithafıyla başlayan kitapta ilk olarak Bozkurt'un kitabın hazırlık sürecini ve önemini anlatan "ön söz" yer almaktadır. Ardından Erden'in kısa bir biyografisine yer verilmiştir. Burada 1895 yılında Selanik'te doğan, 1918 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'ni bitiren Erden'in eğitim, meslek ve sosyal hayatı ile eserleri hakkında bilgi almaktayız. Ayrıca Erden'in Türk Ocağı'ndaki görevleri hakkında detaylı bilgiye sahip oluyoruz. Burada en dikkat çeken bilgi Erden'in en uzun süre Türk Ocakları Genel Sekreterliği'ni yapan kişi olmasıdır. Bozkurt, Türk Ocakları'nın efsanevi başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver beyin gölgesinde kalan ancak Ocağın ikinci adamı konumunda bulunan Erden'in 1931 yılında Tanrıöver'in ölümünün ardından kısa süre Ocak başkanlığı da yaptığına dair kayıtlar bulunduğunu ifade etmektedir. Maalesef kitapta bu kaynaklar belirtilmemiştir.

Kitapta yer alan ilk hatıra yazısı "*Türk Ocakları Nasıl Kuruldu, İngilizler Tarafından Nasıl Kapatıldı, Geçirdiği Buhranlar ve Ocakla İlgili Hatıralar*" başlığını taşımaktadır. Bozkurt, yazıların başlıklarına dokunmamış, dergide yayınlanan halleriyle bırakmış. Ayrıca metinlerde de değişiklik yapmamış sadece kendi verdiği dipnotlara "*hazırlayanın notu*" anlamında (h.n.) ifadesi yerleştirmiştir. Bu yazıda Erden, anı yazımının önemine değinmiş, başta Hamdullah Suphi bey olmak üzere Ocak'ta görev almış herkesin anılarını milletle paylaşması gerektiği vurgulanmıştır. Türk Derneği'nin kuruluşu, kurucuları, mevzuatı ve yayınları ile ilgili bilgiler vermiştir. *Türk Yurdu* dergisinin yayınlanma sürecini ve Türk Ocağı'na takaddüm edişini anlatmıştır. İzmir'in işgalini protesto mitingleri özellikle Sultan Ahmet Meydanı'nda yapılan miting, dağıtılan bildiriler anlatılmıştır. Türk Ocakları'nın 5. Kongresi, Ocağın günlük

işleyişinde yaşanan maddi sorunlar ve en önemlisi İngilizlerin Ocağı nasıl işgal ettiği ile Ocaklıların bazı evrak ve eşyayı İngilizlerden nasıl kaçırdıkları anlatılmıştır. Ocağın Ankara'ya nakli ve buradaki faaliyetleri ve nihayet Ocağın Halk Fırkası'na devri anlatılmıştır. Yazıda Türk Ocakları'nın devrettiği bina ve gayri menkullerin bir listesi ve eski Türk Ocakları'nın isimlerini gösteren bir liste de yer almaktadır.

İkinci yazı "*Türk Ocaklarının Merkez Binasının Tarihi Durumu ve Türk Ocağı'nun Bugüne Kadar Geçirdiği Safhalar*" başlığını taşımaktadır. Yazıda Ocağın merkez binasının arsası, projesi ve inşaatı hakkında bilgiler verilmektedir. Türk Ocakları'nın kapanıp, Halk Fırkası'na devri Erden tarafından Ocağın faaliyetini tatil etmesi olarak tanımlanmış, yazıda daha sonra yeniden faaliyete geçiş süreci anlatılmıştır. Ocağın başta merkez binası olmak üzere emlakının geri verilmesi amacıyla çabalar ve engellemeler anlatılmıştır.

Üçüncü yazı "*Halide Edip Hanımın Bilinmeyen Veya Az Bilinen Tarafları ve Türk Ocağı İle Alakalı Hatıraları*" başlığı taşımaktadır. Burada Halide Hanım ile nasıl tanıştıklarını, Halide Hanım'ın Türk Ocağı ile ilgilenmesini anlatmaktadır. Ayrıca Ocak merkezinin Ankara'ya nakli ile ilgili anılarını paylaşmaktadır. Halide Hanım ve eşi Adnan beyin yurt dışına çıkmak zorunda kalmaları ve yurt dışındaki yaşamları anlatılmış ve Erden'in kendilerini Paris'te ziyaretinde yaşananlar paylaşılmıştır. Halide Edip Adıvar'ın bu habersiz ziyarete sevindiği ancak siyasi şartlar içerisinde Erden'in buna nasıl cesaret ettiğine şaşırıldığı vurgulanmıştır. Yazının diğer önemli bir konusu 147'ler meselesidir. 27 Mayıs ihtilali sonrasında 147 öğretim üyesinin üniversiteden uzaklaştırılmasına Halide Hanım'ın verdiği tepkiyi paylaşmıştır. Halide Hanım'ın yazmayı planladığı bazı eserlerden, "*Sinekli Bakkal*" romanının sinema filmi olarak çekilmesi çalışmalarından, bu romanın Yugoslavcaya çevrilmesi ve telifi meselesinden, Halide Hanım'ın roman kahramanları ve konularından bahsedilmiştir. Halide Hanım'ın bazı hususiyetlerinin anlatıldığı kısımlar ilgi çekicidir. Yazıda Halide Hanım'ın kısa biyografisine ve eserlerinin detaylı bir listesine yer verilmiştir.

Kitabın son kısmı yine Türk Yurdu dergisinden alınmıştır. Dr. Fethi Erden'in vefatı üzerine dergide hakkında yazılanlar yer almaktadır. Burada yakınlarının, dost ve tanıdıklarının Erden hakkındaki düşünce ve duygularına yer verilmiştir.

Kitabın sonunda Erden'in fotoğraflarının bulunduğu bir albüm yer almaktadır. Bu da çalışmaya ayrı bir değer katmıştır.

Bozkurt'un çalışması Türk Ocakları'nın ve Türk siyasi hayatının bir dönemine ışık tutabilecek anıları bir araya getirerek önemli bir açığı kapatmıştır.

